

не только описанием истории психической болезни и причин её возникновения у главного героя (на этом мнении настаивал сам автор), в повествовании изображаются чеховские «мечты о высоком предназначении человека», о счастье, о любви, о свободе[1:332].

ЛИТЕРАТУРА

1. Готическая традиция в русской литературе. –М.: РГГУ, 2008. – 349с.
2. Меве Е.Б. Медицина в творчестве и жизни А.П.Чехова. – К.: Здоровье, 1989. – 280 с.
3. Михайлова А.К. Крымский текст в русской культуре 18-20 веков// Русская литература. – 2007. - №2 – С.232-240.
4. Сомов Л. Под знаком «Чёрного монаха»// Слава Севастополя. – 2004. - 15 июля. – С.3
5. Чехов М.П. Вокруг Чехова. –М.: Худож. лит., 1981. – 335с.
6. Чехов А.П. Собр. соч. В 12 том. Т.7. – М.: Худож. лит., 1962. – 549 с. 7.Чехов и Германия. – М.:МГУ им.М.В.Ломоносова, 1996. – 284 с.

УДК 821.161.2:130.2

Голодюк І.Р.

(Івано-Франківськ, Україна)

РЕЦЕПЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ КУЛЬТУРОЮ МОДЕРНИХ ФІЛОСОФСЬКИХ ДОМІНАНТ (на матеріалі роману «Проти переконань» Ольги Мак)

У статті розглянено рецепцію традиційною культурою модерної культури як явище міжкультурного конфлікту. Проаналізовано основні його складові, реалізовані через опозиції релігії/науки, кордоцентризму/раціоналістичного гуманізму; визначено результат акультурації на прикладі героїв роману.

Ключові слова: *конфлікт культур, зміна генерацій, символат, акультурація, література діаспори.*

В статтє рассматривается рецепция традиционной культурой современной культуры как процес межкультурного конфликта. Проанализированы основные его составляющие, реализуемые через оппозиции религии/науки, кордоцентризма/рационалистического гуманизма; определен результат процесса аккультурации героями романа.

Ключевые слова: *конфликт культур, смена поколений, символат, аккультурация, литература диаспоры.*

The article concerns the reception of modern culture by traditional one as a phenomenon of intercultural conflict. Its basic components, implemented by the opposition of religion/science, cordocentrism/rationalist humanism are analyzed; the result of acculturation is defined through the example of novel characters.

Key words: *conflict of cultures, generations change, symbolate, acculturation, literature diaspora.*

© Голодюк І.Р., 2011

У сучасному літературознавстві все більше досліджень концентруються на вивченні зв'язку літератури та культурології, з'ясуванні точок їх перетину, висвітленні культурних феноменів у художньому дискурсі (П. Баррі, М. Баль, Х. Ортега-і-Гассет, Я. Поліщук, Л. Горенко та інші). У цьому контексті вагомим є зосередження уваги дослідників на творчості представників української діаспори, адже проблематика, репрезентована у текстах письменників-емігрантів значною мірою відображає взаємозв'язок культур України та світу ХХ століття. У цій статті ставимо собі за мету проаналізувати роман «Проти переконань» на сьогодні ще малодослідженої письменниці Ольги Мак у ключі реалізації конфлікту традиційної української культури та модерних європейських філософських досягнень.

Зауважимо, що у наш час життя і творчість Ольги Мак досліджується в таких аспектах:

- вивчення біографічних відомостей (В. Мацько, Л. Литвиненко), Г. Кирпа, О. Забарний);
- літературознавчий аналіз окремих творів (Д. Чередниченко, Л. Храплива-Щур, Б. Стебельський, Н. Дзюбишина-Мельник);
- аналіз ідейно-тематичних колізій творів крізь призму образів, символів (В. Мацько, Н. Тимошук).

Цінний матеріал про письменницю також є у *літературно-критичних рецензіях* на її книги (О. Забарний, А. Мовчун) та невеликі *замітки* в періодичній пресі з нагоди нового видання чи пам'ятної дати (С. Сохацька, Л. Храплива-Щур, О. Пилипець).

Однак при цьому ні в Україні, ні за її межами досі немає повного ґрунтового дослідження усієї творчості письменниці. Зокрема, залишається зовсім не вивченим одне із її найдовершеніших епічних полотен – роман «Проти переконань» (1959). Цей твір був написаний Ольгою Мак вже в зрілому віці, в час найактивнішої творчої діяльності (1954 – «З часів ежовщини», 1955 – «Бог вогню», 1956 – «Чудасій», 1957 – 1958 – «Жайра»). Характерним є те, що письменниця сама пережила політичні репресії у Радянському Союзі. Саме тому досліджуваний роман найповніше з усіх текстів письменниці не тільки реалістично репрезентує культурно-історичні особливості зображуваної епохи, а й розкриває формування нового синтезованого типу світогляду та духовні пошуки українців початку й середини ХХ століття.

Такі визначальні риси художнього тексту вимагають ґрунтового літературознавчого аналізу його ідейно-тематичного спектру, особливо в час домінування досліджень на межі літературознавства, філософії та культурології. *Актуальність* нашої роботи полягає в різновекторному підході до характеристики роману «Проти переконань» Ольги Мак у контексті української культури ХХ століття.

Становлення індустріальної цивілізації на початку минулого сторіччя, науковий, аксіологічний, ціннісний, релігійний, онтологічний прогрес призвели до кризи ідей гуманізму та просвітницьких ідеалів. В Україні, у зв'язку зі складними політичними умовами та проникненням новітніх західноєвропейських досягнень у всі сфери життя, розгорнувся конфлікт традиційної української культури, основною складовою якої було християнське вчення, та модерних філософських вчень Заходу, у центрі яких – наука як всепереможна сила. Повну репрезентацію особливостей рецепції носіями автохтонної культури запозичених елементів, спостерігаємо на прикладі головних образів роману «Проти переконань» Ольги Мак – Гіора Березовського та Марусі Кобзаренко.

З огляду на те, що твір є маловідомим та в Україні ще не перевидавався, коротко опишемо сюжетно-композиційні особливості твору.

Хронологічні межі зображуваної у романі дії – 1935 – 1957 роки. Головна сюжетна лінія твору – любовна – відносини між Ігорем Березовським та Марусею Кобзаренко. У молодого успішного студента географічного факультету Ігоря зав'язуються дружні відносини із донькою шевця Марусею. Через деякий час батько дівчини Григорій Кобзаренко просить хлопця стати репетитором для його дочки, і той погоджується. Поступово молоді люди закохуються один в одного, Ігор переконує дівчину стати його дружиною «без ЗАГСу» та церковного шлюбу. Згодом, коли батько дізнається про вагітність доньки, він важко переживає це та згодом помирає. Ігор та Маруся змушені працювати у різних селах. У Марусі народжується донька – Тетяна. «Подружжя» ввічливо переписується, іноді зустрічається, але кохання пригасає. Важкі воєнні роки остаточно розлучають героїв. Востаннє зустрічаються вони у Німеччині, де остаточно усвідомлюють, що їх щастя повністю зруйноване.

Оглядом проаналізувавши особливості тематичної канви тексту, розглянемо основний конфлікт роману – *міжособистісний* (Ігор – Маруся), що проєктується на більш глобальне протистояння: *міжпоколінне* та *міжкультурне*.

На час зав'язки конфлікту твору головному героєві – Ігореві – 25 років. Марусі – 16. Очевидно, що обидва персонажі у творі – це молоді люди, які росли і виховувалися в час зміни історико-культурних епох (*кінець XIX – початок XX століття*). Зазначимо, що вони не співпадають із хронологічними рамками століття. Адже межею двох тогочасних епох традиційно вважають Першу світову війну (1914 – 1918 роки). [1:82].

Однак конфлікт полягає саме в тому, що тільки Ігоря можна вважати носієм нового типу культури, представником *молодого* покоління. Натомість же Марусю характеризуємо як репрезентанта ідей попереднього (*старшого*) покоління. Обґрунтовуємо це тим, що вона притримується ідей свого батька (генерації минулої епохи).

Опозиція цінностей образів Ігоря та Марусі є рефлексором абсолютної модифікації світогляду українців XX століття, соціально-економічних та політичних умов їхнього життя. Як відомо, морально-духовний потенціал нації та її культурний прогрес детермінуються багатьма чинниками, визначальними серед яких є ідеологічні, релігійні та державно-правові форми життя народу [2]. Тому будь-яка переорієнтація цінностей веде до **культурного конфлікту**, який визначають як «критичну стадію протиріч у ціннісно-нормативних установках, орієнтаціях, позиціях, судженнях між окремими особистостями (...), специфічну у своїй ідеологічній обумовленості, несумісності оціночних позицій, світоглядних і релігійних переконань, традиційних норм і правил здійснення тієї чи іншої соціально значимої діяльності...» [3]

Зуважимо, що у нашій роботі ми розглядаємо тільки духовну форму культури [4]. У цьому аспекті важливим стрижнем нашого дослідження є такий факт: так як релігійність була домінантною складовою світогляду населення України XIX століття [5], то закономірно, що основний культурний конфлікт цих епох знаменувався протистоянням саме **християнської моралі і модерних філософських вчень**. У ширшому значенні можемо трактувати це як *опозицію науки та релігії*. Як зазначає Ф. Пасквел, ці дві величини у культурно-історичній парадигмі завжди сприймалися як загроза одна одній: «деякі прибічники *релігії* (особливих їх форм) бояться *науки* як небезпечної спокуси (...) до ра-

дикального натуралізму, який підриває будь-які метафізичні чи трансцендентні основи людського світогляду і, ще важливіше, – моралі» [6:10]. Представники науки так само негативно ставляться до будь-яких проявів ірраціонального.

І справді, у романі чітко простежується боротьба між репрезентантом релігійних ідей (Марусею Кобзаренко) та науково-філософських (Ігорем Березовським).

Зазначимо основні положення християнства, які є визначальними при дослідженні конфлікту роману (світоглядні позиції Марусі):

- заборона шанувувати інших богів, окрім Єдиного Господа [7:489];
- Церква – вселенське таїнство спасіння [7:195];
- віра у вічне життя [7:252];
- sacramентальне Священнодійство Пасхальної містерії [7:282];
- моральність пристрастей та свідомості (сумління) [7:421–423];
- гріх проти гідності подружжя [7:543];

На протигау їм назвемо ключові епістемологічні, етичні та естетичні орієнтири нової епохи:

- послаблення ролі традицій;
- зміна уявлень про людську сутність та призначення;
- переструктурування опозиції духовного / тілесного, раціонального / чуттєвого, природного / набутого;
- культурна і суспільна раціоналізація; всезагальна освіченість [8:8];
- «війна статей» – протистояння патріархальних і сучасних уявлень про місце і роль чоловіка та жінки в соціокультурних процесах, про біологічні й соціальні чинники гендерної ідентифікації [9:5–6];
- матеріалізм.

Формування світогляду виразника зазначених ідей – Ігоря автор визначає так: *«Пізніше вже, в зрілішому віці, він якось упорядкував свої думки, прийнявши за основу філософію Огюста Конта. До неї долучив погляди Гоббса і Ляметрі, децю взяв від християнського утилітаризму Джона Стюарта Мілля — і так виробив собі свій власний світогляд. Був переконаним матеріялістом, на мораль дивився очима Винниченка, а під оглядом національно-державницьким був самотньою стихією»* [10:72].

Синтез цих положень та пропагування їх Ігорем викликали повне несприйняття Кобзаренками. Зокрема, конфліктним у романі став той аспект, що західноєвропейські ідеї в душі раціоналістичного гуманізму пропагували моделі нової моралі, новий стиль життя, нове ставлення до сім'ї, шлюбу, відносин між статями взагалі. Рецепція їх Ігорем була майже повною. Натомість для Марусі та її батька модерні погляди були несумісними із християнським вченням.

Основним *символом* (термін Л. Уайта) [11] релігійних цінностей у романі виступають *«статеві відносини до шлюбу»* та *«аборт»*. Реалізується основний конфлікт через емоційну конотацію цього символу персонажами твору – Ігорем і Марусею (включно з Кобзаренком). Їхні дії та моделі поведінки строго керуються особистими символічними позначеннями навколишнього світу.

Щоб чітко структурувати домінантні опозиції світоглядних концепцій героїв, простежимо шлях формування їх ідей та цінностей.

Домінанти світогляду Ігоря були закладені саме в сім'ї: *«Основи його глибокої юнацької віри, дбайливо щеплені матір'ю, захиталися разом зі смертю батька, яку він сприйняв, як велику і незаслужену кривду. І з цього моменту на сімнадцятому році життя, почалися сумніви (...) Ігор борсався у хащах філософських „мудростей“, (...) перечитував десятки книжок з батьківської бібліотеки, (...) намагався опанувати незрілим ще розумом те, чого взагалі не можна було розумом збагнути, (...) винісши з усього цинізм і ненависть... (...) Ігор не залишив найменшого місця ні для духа, ні для релігії, ні для церкви (...), посунув усе зв'язане з Богом в найтемніший, виповнений чорною злобою куток душі»* [10:72].

Тут варто навести міркування З. Фрейда: разом із авторитетом батька у хлопчика зникає і авторитет Бога, оскільки вони взаємозалежні [12:408–409]. У романі простежуємо підтвердження цієї тези: отримавши від матері високі чуттєві пориви та лагідне ніжне виховання, хлопець не зміг це плекати у собі після смерті батька, – і саме на такий ґрунт зневіри почало сіятися зерно нових наукових поглядів.

Маруся Кобзаренко, на відміну від Ігоря, ще у віці 5 років залишилася без матері. Виховувалася авторитарним, строгим батьком, твердо переконаним християнином. Варто зауважити, що однією з фундаментальних характеристик культури є те, що вона передається шляхом виховання [13: 81]. Розглядаючи у цьому контексті основних репрезентантів традиційної української культури у творі – сім'ю Кобзаренків, можна зробити такий висновок: Маруся, яка з дитинства залишилася без матері і повністю виховувалася батьком, твердо перейняла основні постулати духовної культури старого покоління. Саме захист поглядів, на яких Маруся виростала з дитинства, уможливив твердість остаточного вибору дівчини. Стійкість характеру дівчини могла бути зумовлена материнською депривацією.

Промовистим є той факт, що незаперечний авторитет батька, «який звичайно ж асоціювався з авторитетом великої й незрушної духовної традиції» [9:9] призвів до того, що дуже часто Маруся уже не мала своєї думки, а керувалася тільки волею батька. Ігор, образ якого відображає нівеляцію культу предків, силу зв'язку між донькою та Кобзаренком зневажав:

«– Знаєте, Марусю, – сказав перегода [Ігор], – все це свідчить, що ви не маєте своєї волі» [10:36].

«Тільки треба розширити кругозір, вказати мету в житті, навчити критично ставитися до дійсності, думати самостійно, а не жити татовими поглядами» [10:56].

«Бачу, що ваш тато навіть думає за вас» [10:49].

Як зазначав Ю. Лотман, зміна культур зазвичай супроводжується різким зростанням семіотичності поведінки. При цьому посилюється знаковість не тільки нових форм поведінки, але й старих [14:328]. Саме в такому ключі можна пояснювати силу переконань Марусі та бажання Ігоря піти проти них. На паратекстуальному рівні символічно в цьому аспекті є і назва твору, яка лейтмотивом проходить через цілий твір: рух проти переконань – як процес конфлікту культур; незламність переконань Марусі – як результат зростання семіотичності моделей поведінки; деструктивний вплив на відносини закоханих при спробі іти шляхом «проти переконань».

Контрастність характерів головних героїв розкриває ще одну складову конфлікту

культур у творі – опозицію українського кордоцентризму та західноєвропейського раціоналістичного гуманізму [15].

Як бачимо з дії роману, Ігор «був упертий і те, що постановив, послідовно доводив до кінця» [10:28]. Така риса характеру зумовлює впевненість у непомилковості своїх думок та вчинків. Промовистою є і самохарактеристика героя: «Так, от, дівчино, треба бути принциповим, — сказав шорстко і повчально. — В кожному разі ти повинна була досі зрозуміти, що я є принциповою людиною...» [10:80]. Натомість протиставленням Ігорю є добродушний, наївний Кобзаренко та його донька Маруся (яскраві представники українського типу характеру).

Ігор – виходець з села, яке протягом багатьох століть було центром традицій української нації. Ознайомившись в молодому віці із новітніми на той час філософськими концепціями, Ігор пішов на великий ризик – він почав сповідувати модерні погляди, майже повністю заперечуючи традиції. У результаті того, що запозичені культурні домінанти світогляду Ігоря були набуті, простежуємо у творі моменти боротьби «серця» та «розуму» в образі героя.

Такі вагання спостерігаються у двох моментах:

- коли донька Тетяна лежить на операції: «*Hi! Боже, врятуй її!.. Боже, Боже, врятуй її, врятуй її!.. і раптом урвав сам себе: – Та що це?.. Хочу перекопати себе, що стався побожним?..*» [10:12].

- та коли помирає матір: «*Боже, Боже, навчи й мене молитися! Навчи мене вірити! Поверни мені мою любов до Тебе, бо вона мені зараз дуже потрібна!*» [10:150].

Ці критичні ситуації у житті героя, де чітко помітно процес реакції (*reaction*) як результат акультурації [16] традиційної української культури XIX століття та новітньої європейської XX століття. Однак цей патерн в образі Ігоря не був константним – основна його позиція – *прийняття (acceptance)* нових культурних елементів. Провівши паралелі між патернами поведінки та моделями світогляду Ігоря як репрезентанта цілого покоління народу (а) та нації таких «Ігорів» (б), можемо зробити наступний висновок: невідзначеність ціннісних орієнтацій та відсутність *самоідентифікації* (За С. Хантінгтоном – невід’ємної складової цивілізації) [17] представника певної культури призводить до її поступової руйнації.

У рамках конфлікту культур знаковою в романі є опозиція *національного / інтернаціонального*. Зауважимо, що автор, не зважаючи на внутрішні контрверсії поглядів головного героя, все ж вклала в його образ ідеальну модель українця – людину, що не сприймає будь-якої форми тоталітаризму. У цьому ключі Ігор та Маруся протиставляються персонажам-представникам тогочасних владних структур, що можемо підтвердити такими думками героїв:

«*Як це гарно і велично: жертвувати себе для нації!*» [10:98].

«*Існує правда вічність іншого характеру, гарна, шляхетна, велична. Ім'я її – нація!*» [10:98].

Отже, можемо узагальнити та систематизувати визначені у статті ідейні опозиції основного конфлікту роману «Проти переконань», з яких бачимо результат того, як традиційна українська культура сприйняла модерні філософські домінанти:

1) опозиція *український кордоцентризм* (Маруся, Кобзаренко) / *західноєвропейський раціональний гуманізм* (Ігор);

2) протиставлення *релігії* (Маруся) та *науки* (Ігор):

- позитивістські абсолюти науки, інтелектуальної реформи (за поглядами О. Конта, Т. Гоббса) [18], Маруся сприймала як потенційно можливі: вона не заперечувала їх, але водночас вважала для себе зайвим дуже високий ступінь освіченості.

- перевага задоволення над стражданнями (за поглядами Дж. Мілля, Т. Гоббса) [19] в Ігоря призвела до трагедії сім'ї Кобзаренків, в якій задоволення займало далеко не перше місце;

3) «чесність із собою» (за В. Винниченком) [20] **як логічний наслідок визнання людини вільною у світі без Бога** (Ігор) протиставляється концепції християнської моралі (Маруся)

Варто зазначити й те, що результатом *аккультурації* традиційною українською культурою елементів модерної є реорганізація першої, що проявляється в патернах *запозичення* (*acceptance*) (Ігор) та *відкидання* (*reaction*) (Маруся) нових культурних домінант.

Поза сумнівами, проблематика роману є глибокою, складною, актуальною і знаковою в історіо- та національно-соціальному дискурсі української літератури ХХ століття. Також вважаємо, що таке дослідження є вагомим у контексті ґрунтовного вивчення творчості представників діаспори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кралюк П. Роль діаспори в розвитку української філософської традиції в ХХ ст. / Петро Кралюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. – Вип. 9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження». – Острог: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2007. – С. 79–88.

2. Закович М. Культурологія: українська та зарубіжна культура [навч. пос.] / М. М. Закович. – К.: Знання, 2007. – 314 с.

3. Культурологія ХХ век. Енциклопедія в двух томах [глав. ред. и сост. С.Я. Левит]. – СПб.: Университетская книга, 1998. – Режим доступу: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/levit01/txt053.htm#26>

4. Рождественский Ю. Принципы современной риторики [под ред. В. Аннушкина] / Юрий Владимирович Рождественский. – М.: Флинта, 2003. – 462 с.

5. Парфьонова Оксана Ігорівна. Традиції в моральній культурі українського народу (друга половина ХІХ – ХХ ст.): дис... канд. іст. наук: 17.00.01. – К., 2004. – 18 с.

6. Pasquale F. L. The Cultural Particularity of Conflict between “Religion” and “Science” in a Global Context / Frank L. Pasquale // *Secularism & Science in the 21st century* [ed. by A. Keysar and B. A. Kosmin]. – Hartford (CT): Institute for the Study of Secularism in Society and Culture, 2008. – P. 69 – 86.

7. Катехизм Католицької Церкви [пер. з лат.] / Синод Української Греко-Католицької Церкви. – Жовква: ВВП «Місіонер», 2002. – 772 с.

8. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне [пер. с нем] / Юрген Хабермас. – М.: Весь Мир, 2003. – 416 с.

9. Агеева В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму / Віра Агеева. – К.: Факт, 2008. – 360 с.

10. Мак О. Проти переконань [Текст] / Ольга Мак. – Торонто: Гомін України, 1959. – 368 с.
11. White L. A. The Concept of Culture // American Anthropologist. – Washington, 1959. – Vol.61. – P. 227–251.
12. Фрейд З. О сновиденнях [пер. с нем.] / Зигмунд Фрейд. – Харьков: Фолио, 2006. – 414 с.
13. Murdock. G. P. Culture and Society / Murdock G. P. – Pittsburgh, 1965. – P. 80 – 86.
14. Лотман Ю. Избранные статьи [в 3-х томах] / Юрий Лотман.– Таллин: Александр, 1993. – Т. 3. – 480 с.
15. Гнатюк Я. Український кордоцентризм, його міфічний та метафізичний виміри [Електронний ресурс] / Гнатюк Ярослав // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки, 2009. – Вип. – XII. – 162 с. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vpnu/philos_psihol/2009_12/2.pdf
16. Redfield R. Memorandum for the Study of Acculturation / R. Redfield, R. Linton, M. J. Heskovits // American anthropologist. – 1936. – № 38. – P. 149–152.
17. Huntington S. The Clash of Civilizations? / Samuel Huntington // Foreign Affairs, 1993. – Vol.72. – No 3. – P. 22 – 49.
18. Конт О. Курс позитивной философии / Огюст Конт // Антология мировой философии. – Т. 3. – М., 1971. – С. 584–586.
19. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского [Електронний ресурс] // Гоббс Т. Сочинения: В 2 т. – Т. 2. – М.: Мысль, 1991. – Режим доступу: <http://grachev62.narod.ru/hobbes/content.htm>
20. Гусак Н. І. Щастя в етичній концепції «конкордизму» Володимира Винниченка / Надія Іванівна Гусак: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.07. – Київ, 1999. – 19 с.

УДК 821.161.3 – 3,09(045)

Сигаєва С.А.
(Минск, Беларусь)

ХРОНОТОП КАТАСТРОФИЗМА В СОВРЕМЕННОЙ БЕЛОРУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Статтю присвячено дослідженню специфіки хронотопу катастрофізму у сучасній білоруській літературі. В.Быков і А.Адамович – засновники хронотопу катастрофізму в білоруській літературі.

Ключові слова: хронотоп, криза, абсурд, час, космос.

Статья посвящена исследованию специфики хронотопа катастрофизма в современной белорусской литературе. В.Быков и А.Адамович – основоположники хронотопа катастрофизма в белорусской литературе.

Ключевые слова: хронотоп, кризис, абсурд, время, космос.

© Сигаєва С.А., 2011